

Muistelmia matkastani Uhtuan maakuntapäiville keväällä 1920

Kirj. Wasili Keynäs, II osa

Harvinainen, historiallinen valokuva Uhtuan maakuntapäiviltä keväällä 1920. Kuvan otti Antti Keynäs.

Näiden muistelmien tarkoituksena ei ole yksityiskohtaisesti selostaa asiain käsittelyä ja maakuntapäivien päätöksiä, sillä niistä kertovat kokouksessa tehdyt pöytäkirjat. Tähän on kirjoittaja ottanut etupäässä ne kohdat, mitkä eivät aina ilmene pöytäkirjasta ja ikäänkuin täydentävät tuota virallista puolta. — I osa julkaistiin Karjalan Heimon numerossa 3—4.

— — — — —

□ Maaliskuun 21. päivänä 1920 alkoivat nuo historiallisesti tärkeät Karjalan ensimmäiset maakuntapäivät seminaarirakennuksen juhlasalissa, mikä oli tilaisuutta varten suurennettu yhdistämällä siihen sivuhuoneita. Eipä Kyprianus-vainaja voinut tätä taloa puuhatessaan ja sanoessaan, ettei sen seinien sisäpuolella tule karjalaista sanaa

kuulumaan, aavistaa, että Karjalan omat edustuspäivät tulisivat juuri siinä olemaan, tilaisuus, jossa vain bolshevikit käyttivät venäjän kieltä.

Kun maakuntapäiväedustajat olivat asettuneet istumaan, otettiin kokousmiehistä (naisia ei ollut edustajina) valokuva sekä huoneen sisällä että ulkona. Kuvanottaja Antti Keynäs, valveutunut ja pitkäaikainen Karjalan asianharrastaja, kuvaa ottaessaan muistutti läsnäolevien mieleen, miten monet karjalaisuuden esitaistelijat olivat uneksuneet tästä tilaisuudesta ja mitenkä kuva tulee olemaan tärkeä jälkipolville.

Tämän epävirallisen toimituksen jälkeen alkoivat varsinaiset kokouksen tehtävät. Väliaikaisen toimikunnan puheenjohtaja Antti Vierma piti puheen, missä hän samalla kun lausui edustajat tervetulleeksi, korosti kokouksen tär-

keyttä siinä epävarmassa tilanteessa, jota tuolloin elettiin.

Virkailijain vaalissa sattui niin omituisesti, että kokouksen puheenjohtajaksi ja kirjuriksi valittiin samat henkilöt, jotka toistakymmentä vuotta sitten olivat Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa suunnitelleet Karjalan vapauttamista.

Eri kunnista oli edustajia seuraavasti: Kiestingistä 26, Vuokkiniemestä 24, Kontokista 12, Pistojärveltä 10, Jyskjärveltä 10, Kiimasjärveltä 7, Uhtuasta (aluksi 9) 11, Vitsaipaaleelta 5, Oulangasta 14, Rukajärveltä 2 ja Tunkualta 4 eli yhteensä 120. Kun Rukajärvi hallinnollisesti kuuluu Aunukseen, oli siis Aunuskin tavallaan edustettuna kokouksessa. Toinenkin Aunuksen edustaja oli tilaisuudessa, mutta koska Repolan kunta oli aikaisemmin päättänyt liittyä Suomeen, tahtoi mainitun

kunnan edustaja vain seurata kokouksen menoa ottamatta osaa äänestyksiin.

Kuten jo on tullut mainituksi, oli olemassa epävarmuutta maakuntamiesten kannasta bolshevikkeihin nähden. Olihan Karjala viime vuosina saanut olla monien ristiaalokkojen vyöryteltävänä, joten ei tämä ihme ollutkaan. Suomalaisesta retkikunnasta oli enimmäkseen jäänyt hyvä käsitys, joskin suurelta osalta Karjalaa ei retkikunnan tarkoitusta käsitetty ja voitiin sen vuoksi johtaa karjalaisten mieli harhaan. Muurmannilla olleisiin englantilaisiin suhtauduttiin aluksi hyvin ystävällisesti senkin takia, että niillä oli ruokaa tarjottavana. Mutta olipa siihen syvempikin syy.

Näiden palvelukseen antautuneet karjalaiset luottivat englantilaisten vapaamielisyyteen Karjalan vapautuspyrki-

myksissä. Tässä he kummin-kin kokonaan pettyivät. Kun karjalaisten vapausajatuksia ja harrastuksia esitettiin liittolaisjoukkojen Muurmännillä oleville päälliköille, tämä neuvoi asiassa kääntymään siellä olevian ns. valkoisten venäläisten puoleen. Nämä sitten yhdessä englantilaisten kanssa tukahduttivat syntyneen vapausliikkeen. Valkovenäläisiin ei karjalaisissa syntynyt ensinkään luottamusta. Ns. Pohjois-Venäjän hallitus tahtoi käyttää karjalaisiin entistä pakkovaltaa, jota tämä kansa oli saanut vuosisatoja kärsiä.

Nyt oli Karjalaan saapunut uusi mahti, jota ei tunnettu ja josta yleensä sen vuoksi oli Vienan-Karjalassa suotuisa käsitys. Näihin tahdottiin suhtautua ystävällisesti ja luotettiin siihen, että nämä julistamansa pienten kansojen itsemääräämisoikeuden pohjalta tahtovat Karjalalle antaa oman vapautensa. Oli niitäkin, jotka epäilivät alusta alkaen bolshevikkien hyvää tahtoa, mutta enemmistö tahtoi, kuten sanottua, olla ystävällisessä suhteessa tulijain kanssa.

Tämän todisteeksi luovutettiin paljon karjalaisten hallussa olleita aseita bolshevikeille, vaikka ne olisi, jos tuolloin määrävissä asemassa olleet henkilöt olisivat tahtoneet, voitu siirtää Suomeen. Tähän tekoon lienee osaltaan vaikuttanut se seikka, että bolshevikkijoukkojen päälliköt vakuuttivat useita eri kertoja, että Karjala saa itse hoitaa omat asiansa ja että sen valitsemiin luottamushenkilöihin ei kosketa, että he ovat vain tulleet tarkastamaan, onko täällä suomalaisia porvarijoukkoja jne.

Bolshevikkien sekaantuminen maakuntapäivien kulkuun

Kysymys siis oli siitä, mihin suuntaan maakuntapäivät kallistuvat: kokonaanko houkuttelevaan bolshevistiseen vaiko puhtaasti karjalaiseen. Taistelu, sanoisimmeko Karjalan ensimmäinen oikeustaistelu oli kiivas. Tästä on kokonaista 27 kokouksen pykälää hyvänä todisteena. Muutamia selventäviä kohtia mainittakoon muistiinpanojeni pohjalta siis tässä.

Jo aikaisemmin on mainittu, että bolshevikit olivat järjestäneet kunnantalolle jo ennen maakuntapäivien alka-

mista säännölliset agitatsiotilaisuudet, joissa he vuoronperään venäjäksi puhuivat aatteensa puolesta. Samaa tempua he aikoivat käyttää myös maakuntapäivillä ja käyttivätkin sitä alkupäivinä erittäin kiihkeästi. Heille nimittäin myönnettiin puheoikeus kokouksessa.

Tämän tietäen sekä kokouksen puheenjohtaja että Repolan kunnan edustaja teoittivat kokouksen alussa, miten tärkeää on kaikesta painostuksesta huolimatta, että jokainen edustaja pysyy lujana karjalaisena.

Yleensä voidaan sanoa, että karjalaisuus ilmeni edustajissa paljon voimakkaampana kuin oli osattu etukäteen aavistaakaan. Joukossa tosin oli niitäkin, jotka mukaantuivat sinne ja tänne sitä mukaan, olivatko bolshevikit päätöstä tehtäessä läsnä, mutta mitä pitemmälle kokousta jatkettiin, sitä harvalukuisemmaksi kävi näiden joukko ja lopulta olivat kaikki bolshevikkeja vastaan.

Erytisenä sivuseikkana on tunnustettava, että osaston päällikkö Aleksandroff oli sivistynyt mies ja osasi suhtautua oikealla tavalla tilanteeseen. Hän vakuutti kokouksen alussa pitämässään voimakkaassa puheessa, ettei laittomuuksia tapahdu ja että maakuntapäivät saadaan rauhassa pitää sekä että edustajat säilytetään koskemattomina. Hän pitikin lupauksensa.

Tosin laittomuuksia tapahtui, mutta nähtävästi hän oli voimaton niitä estämään. Myöhemmät tiedot ovat kertoneet, että hän sai sitten Kemissä hengellään maksaa hyväntahtoisuutensa Karjalaa kohtaan. Erikoisesti on mainittava, että vaikka hän usein oli läsnä kokouksessa ja seurasi tulkkinsa kautta lausuntoja ja päätöksiä, ei hän kertaakaan sekaantunut kokouksen menoon. Päinvastoin hän yksityisesti lausui ihmettelynsä siitä hyvästä järjestyksestä ja järkevistä puheenvuoroista, mitä hän näki ja kuuli.

Sonnikoffin ja Mihailoffin puuhailuista

Sen sijaan oli pari aunukse-laista varsinaista agitaattoria, jotka olivat valmiit sekaantumaan kokouksen menoon auliisti. Eivät miehet — Sonnikoff ja Mihailoff nimeltään — osanneet karjalaa puhua, vaan tuli sekaisin venäjää ja

vähän karjalaa. Mainittu Sonnikoff heti ensimmäisenä päivänä esitti venäjänkielisen Kemissä tehdyn valtakirjan, jonka nojalla tahtoi olla edustajana kokouksessa. Kokous yksimielisesti hylkäsi valtakirjan. Kun siinä oli Uhtuan kunnan valtuuston leima, päätettiin ottaa selkoa, miten tämä leima oli joutunut bolshevikkien käsiin.

Seuraava päivä oli murheen päivä bolshevikkien agitaattoreille. Ensiksi tuli ilmi, että bolshevikit olivat väkisin ottaneet Uhtuan valtuuston puheenjohtajalta leimasimen. Tieto tästä herätti yleistä paheksusta. Tämän jälkeen seurasi päiväjärjestyksessä kysymys Karjalan suhtautumisesta Venäjän valtakuntaan. Ennen kuin käytiin tähän asiaan käsiksi, sai mainittu agitaattori pitää puolitoista tuntia kestäneen puheen bolshevikkiaatteestaan. Tulos esityksestä oli kuitenkin aivan toinen kuin bolshevikit odottivat. Maakuntapäivät nimittäin aivan yksimielisesti päättivät, että Karjalan on päästävä irti Venäjästä.

Tämä päätös oli sitäkin huomattavampi, kun bolshevikkien taholta koetettiin sekä houkutuksilla että uhkauksilla saada maakuntapäivämiehet mielet puolelleen. Uhkauksena oli kylässä täysin aseistettu punasotilasosasto ja agitaattorit suorastaan uhkasivat väkivallantöillä, ellei totella. Toiselta puolen agitaattorit puheissaan lupasivat kaikkea mahdollista hyvää, jos heidän komentoaan totellaan.

Sen verran kumminkin oli bolshevikeilla menestystä, että kolme edustajaa päätöstä tehdessä tahtoi ”toivomuksena” ilmoitua Karjalan kansan halun irtipäästä Venäjästä toisten kaikkien tahtomalla suoraan sen vain ”ilmoittaa”. Myös samassa päätöslauselmassa olevaa ”vaatimusta” bolshevikkijoukkojen poistumisesta Karjalasta puolustivat kaikki muut paitsi 12, jotka mieluummin olisivat ”pyytäneet” näiden poistumista. Näillä sanamuodoilla ei luonnollisesti ole mitään merkitystä itse päätökseen.

Vähän aikaan tämän jälkeen bolshevikit eivät voineet sanottavasti tarttua kokouksen menoon. Mutta toisen kokouspäivän iltana juuri kokouksen päättyessä saapui Sonnikoff ja luki paperinpalasta muka sähkösanoman, missä ilmoitettiin, että Saksan ja Intian alemmat kansankerrokset ovat päässeet luokka-

taistelussa voitolle. Hän ehdotti samalla, että koska Karjalassa on etupäässä työtätekevää väestöä ja tämä kokous on köyhän kansan edustajakokous, niin lähetettäisiin kokouksen puolesta onnitelussähkösanoma näihin maihin. Ei hän ilmoittanut, mistä oli saanut nuo tiedot ja kun samana päivänä Suomesta tulleissa sanomalehdissä oli päinvastaisia uutisia, ei oikein uskottu Sonnikoffin ilmoitukseen.

Esityksellä oli kumminkin siksi suuri vaikutus edustajiin, että annettiin eräälle ennen valitulle komitealle tehtäväksi laatia vastaussähkösanomat, jos ilmoitetut tiedot osoittautuvat todeksi.

Seuraavana päivänä otettiin käsiteltäväksi kysymys kansalaisoikeuden myöntämisestä. Tällöin saapuvilla olleet bolshevikit kovasti puolsivat sitä, että kaikille on annettava, tulipa heitä miten paljon ja mistä tahansa, heti täydet kansalaisoikeudet. Tämä kanta yksimielisesti hyljättiin.

Parin päivän päästä Sonnikoff lähetti maakuntapäiville kirjelmän, jossa vaati luetteloa Karjalan asekuntoisista miehistä. Kokous kieltäytyi jyrkästi tehtävästä sillä perusteella, että mainitulla herralla ei ollut mitään oikeutta sekaantua Karjalan asioihin.

Näiden vastoinkäymisten johdosta agitaattorit laimenivat toimeensaan yhä enemmän, mutta eräänä kokouspäivänä tuli Mihailoff niminen agitaattori ja ilmoitti, että hän oli saanut määräyksen perustaa Karjalan eri kyliin neuvostoja eli soviettoja. Kokous ei ottanut asiaa käsiteltäväkseen sellaisenaan, vaan ryhdyttiin keskustelemaan, miten saataisiin leipäkysymys Karjalassa järjestetyksi. Lopulta päästiin sellaiseen tulokseen, että kokouksen puolesta lähetetään henkilö yhdessä mainitun Mihailoffin kanssa Kemiin esittämään kokouksen päätös Neuvosto-Venäjän joukkojen poistamisesta Karjalan alueelta, jolloin myös elintarvikkeiden saanti on Suomesta vapaa.

Kylän taloissa rupesivat bolshevikit sen jälkeen, kun eivät onnistuneet maakuntapäivillä tehtävässään eikä heidän agitaatioluentoja tullut kukaan kuuntelemaan, levittämään huhua maakuntapäivien hajoittamisesta, punaisen lipun nostamisesta seminaarirakennuksen harjalle, muutamien toimihenkilöiden vangitsemisesta jne. Näiden huhujen johdosta asia otettiin

kokouksen käsiteltäväksi. Tällöin päätettiin jyrkästi ja yksimielisesti, että jos jotakin tällaista tapahtuu, kokous tahdotto ne yhtenä miehenä torjua.

Bolshevikijoukot olivat alkaneet vähin erin siirtyä Uhtualta ja sen rajakylistä Kemiin päin, mutta osa niistä itsepintaisesti yhä lojui Uhtualla. Kun saatiin varma tieto, että kaikki edellä mainitut joukot olivat saaneet määräyksen poistua Vienan-Karjalan väliaikaisen toimikunnan alueelta, eivätkä Uhtualla olevat lähtöään kiirehtineet, niin annettiin kokouksen puolesta niille suorainen määräys pikaisesta poistumisesta, jota käskyä ne myös tottelivat.

Maakuntapäivillä ilmitulleet bolshevikilaittomuudet

Vaikka bolshevikijoukkojen päällikkö piti joukkonsa ankarassa kurissa niin, ettei tapahtunut suurempia vahinkoja, tuli maakuntapäivillä kumminkin esille yhtä ja toista, joita kokouksen täytyi välikysymyksinä käsitellä. Aikaisemmin on jo mainittu Uhtuan valtuuston leimasimen joutuminen laittomalla tavalla bolshevikien käsiin, jota leimasinta he käyttivät monissa julistuksissaan. Myös puhelinlangan katkaiseminen on tullut kertomukseni alussa mainituksi. Tämä johto katkaistiin myöhemminkin, jonka vuoksi maakuntapäivät päätti sen korjauttaa. Siitä ei kumminkaan ollut hyötyä, sillä Vuokkiniemessä olevat punasotilaat estivät puhelut Raatteeseen. Tämän johdosta maakuntapäivät päättivät lähettää bolshevikiosaston päällikön luvalla lähetin Raatteeseen tietoja viemään. Tästä matkasta oli luonnollisesti yhtä ja toista muutakin hyötyä.

Kokouksen aikana bolshevikit olivat keränneet vuokkiniemäläisten hevosiä useita kymmeniä, joita samoin kuin niiden hoitajia pitivät syömätöminä useita vuorokausia. Epäkohdan poistamiseksi maakuntapäivien puolesta lähetetystä kirjelmästä olikin sitten se hyöty, että osa näistä päästettiin kotiinsa ja toisille ruvettiin antamaan jonkin verran muonaa.

Aikaisemmin on mainittu, että karjalaisten aseita joutui bolshevikien saaliiksi. Tähän olivat osaksi karjalaiset itse-

kin syypäät, koska he hyvässä uskossa luovuttivat ne bolshevikille, jotka veivät ne mukanaan. Mutta he veivät paljon muutakin: sukset, vaatteet, hevosenkengät ym., joita oli huomattavasti. Näiden väkivaltaisuuksien johdosta laadittiin Neuvosto-Venäjän hallitukselle lähetettävä paheksumis- ja vastalausekirjelmä. Maakuntapäivät päättivät myös koettaa saada bolshevikien vangitsemat tai muulla tavalla Venäjälle joutuneet karjalaiset vapaaksi.

Se hyvä usko, mikä alussa varsin monella oli bolshevikkeihin, heikkeni heikkenemistään. Vaikka siis ei väkivaltaa käytetty maakuntapäiviä kohtaan, niin monella muulla tavalla osoittivat vieraat, mitä väkeä he oikeastaan olivat. Ja vaikka he nyt poistuivatkin väliaikaisen toimikunnan alueelta ja vakuuttivat rauhaa, oli kuitenkin pelättävissä, että he eivät Karjalaa rauhaan jättä. Sen vuoksi maakuntapäivät velvoittivat valitsemansa hallituksen heti kutsumaan maakuntapäivät koolle, jos vaara uhkaa vihollisen puolelta. Samalla veloitettiin jokainen tekemään tehtävänsä ja tukemaan hallitusta vaaran uhatessa. (jatkuu)

Petroskoin ruokalassa

Sota-aikana -43, Petroskoin ruokalassa oli karjalainen maatuska murginall'. Häi syömäh' ruvetes' näppilöis kuumua kartohkua kuoritti da puhaldeli. Tarjoilija kulki ohitse ja sanoi: "Laita kartohku vilkkah (haarukkah)."

Muatuska sih' ärähti: "Panne ise haarukkah, ilmaigi näppilöis polttuu."

Salmilaiset Savossa

Vuonna 1946. Siilinjärvellä Kuopion Osuusliikkeen rautapuolelta kävimme aina aamupäivällä hakemassa päivän postin. Siellä savolaisukko Hartikainen rupesi äänekäästi suuta soittamaan. Että eihän siellä Karjalassa ollut kuin harmaata ja harmaata.

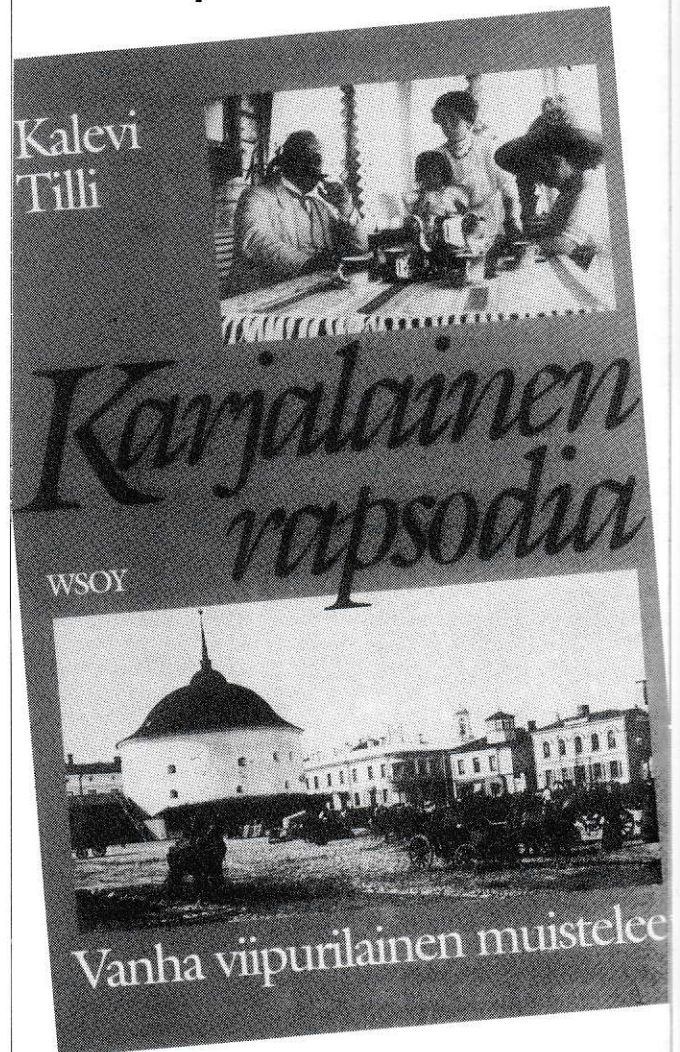
Sih' Koivumäin Sjoppi sanoi: Sto' Karalas lie ollut harmuadu, da harmuadu. A' vai — gu myö tänne Savoh tulimmo, ga ribuu da ribuu. Ei hyö höyhen perinöll' muattu. Olgipostjeliloll' muattih, da ribuojjualad oldih laganannu.

MIITSU -85

Kalevi Tilli

KARJALAINEN RAPSODIA

Vanha viipurilainen muistelee

Suosittu muistelmasarjan kolmas osa vie meidät entisaikojen Viipurin iloiseen elämään ja kosmopoliittiseen ilmapiiriin mutta myös kesänviettoon Parikkalaan ja Terijoelle. Näihin kesiin antoivat oman värinsä Oskar Merikanto ja Eino Leino, jotka vierailivat kertojan sukulaisten luona. 17 kesää Terijoella viettänyt Tilli kuvaa tuon menetetyn seudun luonnonkauneutta, jonka herkimmin vaistosivat perheen taiteilijaystävät. Ovh. 159,—

Aikaisemmin ilmestyneet: *Viipuri - Muistoja kaipuuni kaupungista ja Takaisin Viipuriin.*

W S O Y